

Laki

valvotusta koevapaudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 10 ja 11 §, 14 §:n 2 momentti, 15 § sekä 16 §:n 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 14 §:n 2 momentti ja 15 § laissa 404/2015,

muutetaan 3 §, 5 §:n 2 momentti, 9 §, 14 §:n 4 ja 5 momentti, 18, 19 ja 21 §, 23 §:n 1 momentti, 26 ja 27 §, 31 §:n 4 momentti sekä 32, 40 ja 41 §,

sellaisina kuin niistä ovat 5 §:n 2 momentti, 14 §:n 4 ja 5 momentti ja 21 § laissa 404/2015, 32 § laeissa 404/2015, 1643/2015 ja 807/2017 sekä 40 § osaksi laeissa 397/2015 ja 404/2015, sekä

lisätään 1 §:ään uusi 2 momentti, lakiin uusi 19 a ja 25 a §, 31 §:ään uusi 5 momentti sekä lakiin uusi 31 a—31 c ja 40 a § seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Valvottuun koevapauteen sijoitettujen kohtelussa noudatettavista hyvän hallinnon perusteista ja menettelystä hallintoasiassa säädetään tämän lain lisäksi hallintolaissa (434/2003).

3 §

Valvottuun koevapauteen sijoittamisen edellytykset

Sen lisäksi, mitä rikoslain 2 c luvun 8 §:ssä säädetään, vanki voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen, jos:

1) koevapaus edistää vankeuslain (767/2005) 4 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rangaistusajan suunnitelman toteutumista;

2) vangin käyttäytymisestä rangaistusaikana sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen perusteella koevapauden ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä;

3) vangilla on käytössään koevapauden täytäntöönpanoon soveltuva asunto tai muu tämän lain 2 §:ssä tarkoitettu paikka;

4) vanki suostuu siihen, että hänet sijoitetaan valvottuun koevapauteen;

5) vanki suostuu siihen, että Rikosseuraamuslaitos on tarpeen mukaan yhteydessä koevapauden täytäntöönpanoon liittyviin viranomaisiin, yksityisiin yhteisöihin ja henkilöihin koevapauden edellytysten selvittämistä taikka ehtojen noudattamista koskevissa asioissa sekä että nämä voivat salassapitoa koskevien säännösten estämättä ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle ehtojen rikkomisesta; sekä

6) vanki suostuu siihen, että Rikosseuraamuslaitos selvittää tämän lain 2 §:ssä tarkoitetun asunnon ja 7 §:n 3 momentissa tarkoitetun toimintaan osallistumispaikan soveltuvuuden koevapauden täytäntöönpanoon.

Koevapauteen sijoittamisen edellytyksenä on lisäksi, että vangin kanssa samassa asunnossa asuvat täysi-ikäiset henkilöt ovat omasta vakaasta tahdostaan suostuneet koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa. Suostumus annetaan kirjallisena. Vangin kanssa samassa asunnossa asuvan alle 18-vuotiaan mielipide valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa on selvitettävä. Alaikäistä on kuultava yhteistyössä lastensuojeluviranomaisten kanssa noudattaen lastensuojelulain (417/2007) 20 §:ää. Valvotun koevapauden täytäntöönpanoon asunnossa ei saa ryhtyä, jos alaikäinen perustellusta syystä vastustaa täytäntöönpanoa ja hän on ikänsä ja kehitystasonsa puolesta kypsä arvioimaan asiaa.

5 §

Toimintavelvollisuus

Työtä ja muuta toimintaa koskeva 14 §:ssä tarkoitetussa rangaistusajan suunnitelmassa määrättävä viikoittainen tuntimäärä on vähintään 5 ja enintään 40 tuntia viikossa. Velvollisuus osallistua työhön tai muuhun toimintaan voidaan määrätä tätä suuremmaksi, mutta enintään 50 tunniksi viikossa, jos siihen on toiminnan sisällöstä tai muusta vastaavasta seikasta johtuva erityinen syy.

9 §

Valvotun koevapauden edellytysten selvittäminen

Vankilassa on selvitettävä edellytykset sijoittaa vanki valvottuun koevapauteen hyvissä ajoin ennen mahdollista koevapauteen sijoittamista, jollei sijoittaminen ole rangaistusajan lyhyiden vuoksi ilmeisen tarpeetonta. Koevapauteen sijoittamista ei tarvitse käsitellä uudelleen ennen kuin kaksi kuukautta on kulunut edellisestä päätöksestä, jollei vangin työ-, asunto-, perhe- tai muissa vastaavissa olosuhteissa ole tapahtunut olennaista muutosta.

Ennen päätöstä valvottuun koevapauteen sijoittamisesta selvitetään täytyvätkö 3 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa säädetyt edellytykset sekä antaako vanki mainitun momentin 4—6 kohdassa tarkoitetut suostumukset. Päähteettömyyden valvonnasta valvotun koevapauden edellytysten selvittämiseksi säädetään vankeuslain 16 luvun 7 §:ssä. Edellä 3 §:n 2 momentissa tarkoitetut suostumukset ja ala-ikäisen mielipide selvitetään, jos muut edellytykset täyttyvät.

Vangille on tarkoin selvitettävä valvottuun koevapauteen liittyvien määräysten ja rajoitusten merkitys sekä seuraamukset niiden rikkomisesta.

14 §

Rangaistusajan suunnitelma

Rangaistusajan suunnitelmaan on liitettävä 3 §:ssä tarkoitetut suostumukset. Rangaistusajan suunnitelma sisältää myös valvotun koevapauden suorittamisen aikataulun.

18 §

Päihteettömyys

Koevapauteen sijoitettu ei saa valvotun koevapauden aikana käyttää alkoholia, muuta päihdyttävää ainetta eikä rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettua dopingainetta eikä olla päihdyttävän aineen vaikutuksen alainen.

19 §

Päihteettömyyden valvonta

Koevapauteen sijoitettu voidaan velvoittaa suorittamaan puhalluskoe taikka antamaan sylki- tai virtsanäyte 18 §:ssä tarkoitettujen päihteettömyyden valvomiseksi.

Koevapauteen sijoitetulta voidaan määrätä otettavaksi verinäyte, jos se on tarpeen 1 momentissa tarkoitettua kokeesta tai näytteen antamisesta kieltäytymisen, päihteettömyyden valvonnan turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi.

Jos päihtymystila on ulkonaisista merkeistä päätellen ilmeinen, puhalluskoetta, sylki-, virtsa- tai verinäytettä ei tarvitse ottaa, ellei koevapauteen sijoitettu sitä vaadi.

Päihteettömyyden valvonnassa todetun päihteettömyysvelvollisuuden rikkomisen käsittelystä säädetään 25 a, 26 ja 27 §:ssä.

19 a §

Päihteettömyyden valvonnan toteuttaminen

Päihteettömyyden valvontaan liittyvän näytteenoton tulee tapahtua asianmukaisissa tiloissa ja valvotuissa olosuhteissa siten, että testattavan yksityisyyden suoja varmistetaan. Jos päihteettömyyden valvonta edellyttää vaatteiden riisumista, valvonnan suorittajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa.

Koevapauteen sijoitettu voidaan velvoittaa menemään soveltuvaan Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön, terveyskeskukseen tai päihdehuoltolain (41/1986) mukaiseen yksikköön virtsanäytteen antamista varten. Verinäyte on otettava tarkoitukseen sopivassa terveydenhuollon yksikössä. Verinäytteen saa ottaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö.

Näytteenotto ja näytteen käsittely on suoritettava teknisesti luotettavalla tavalla siten, että:

- 1) eri testattavien näytteet eivät voi sekoittua;
- 2) näytteeseen ei voi joutua epäpuhtauksia; sekä
- 3) näytettä ei voi väärentää.

Sylki-, virtsa- ja verinäyte on lähetettävä tutkittavaksi tai varmistettavaksi laboratorioon, jollei sylki- tai virtsanäytteestä otetun pikatestin tuloksen perusteella voida todeta, ettei koevapauteen sijoitettu ole käyttänyt päihteitä. Laboratorion tulee täyttää huumausainetestien tekemisestä säädetty laatuvaatimukset.

Koevapauteen sijoitetulle on ilmoitettava päihteettömyyden valvonnan peruste niin pian kuin se on mahdollista henkilön tila ja muut olosuhteet huomioon ottaen.

21 §

Lupa olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaa

Koevapauteen sijoitetulle voidaan yksittäistapauksessa antaa lupa olla noudattamatta 14 §:ssä tarkoitettuun rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvää määräystä, jos se on tarpeen koevapauteen sijoitetun perheeseen, terveydenhuoltoon, toimeentuloon taikka työ-, koulutus-, sosiaali- tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvästä tai muusta vastaavasta hyväksyttävästä syystä.

Koevapauteen sijoitettu voi yksittäistapauksessa olla noudattamatta 1 momentissa tarkoitettua määräystä ilman etukäteen saatua lupaa, jos se on välttämätöntä koevapauteen sijoitetun sairastumisen tai muun täytäntöönpanoon vaikuttavan ennalta arvaamattoman ja pakottavan

syyn vuoksi. Koevapauteen sijoitetun on viivytyksettä ilmoitettava asiasta Rikosseuraamuslaitokselle. Rikosseuraamuslaitos voi ilmoituksen saatuaan myöntää luvan jälkikäteen.

23 §

Lääkehoitoa koskevan suostumuksen peruuttaminen

Jos koevapauteen sijoitettu peruuttaa suostumuksensa 4 §:ssä tarkoitettuun lääkehoitoon, hänen on ilmoitettava siitä Rikosseuraamuslaitokselle. Tällöin koevapaus voidaan peruuttaa noudattaen 25 a §:n 2 ja 3 momenttia ja 26 ja 27 §:ää.

25 a §

Velvollisuuksien rikkominen

Valvottuun koevapauteen sijoitetulle voidaan antaa varoitus, jos hän rikkoo 17 tai 18 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan. Varoituksen sijasta koevapauteen sijoitetulle voidaan antaa huomautus, jos velvollisuuksien rikkominen on vähäistä eikä se ole toistuvaa.

Valvottu koevapaus voidaan peruuttaa määräajaksi taikka kokonaan, kuitenkin enintään siltä osin kuin sitä ei vielä ole suoritettu, jos valvottuun koevapauteen sijoitettu rikkoo velvollisuuksiaan törkeästi. Velvollisuuksien rikkominen on törkeää, jos koevapauteen sijoitettu:

- 1) syyllistyy rikokseen; tai
- 2) varoituksesta huolimatta toistuvasti rikkoo velvollisuuksiaan.

Velvollisuuksien rikkominen on törkeää myös, jos koevapauteen sijoitettu rikkoo velvollisuuksiaan tavalla, joka osoittaa ilmeistä piittaamattomuutta rangaistuksen asianmukaisesta suorittamisesta.

26 §

Velvollisuuksien rikkomisen selvittäminen

Jos koevapauteen sijoitetun epäillään rikkoneen velvollisuuksiaan 25 a §:ssä tarkoitetulla tavalla, Rikosseuraamuslaitoksen on selvittävä velvollisuuksien rikkominen sen laadun ja vakavuusasteen edellyttämällä tavalla.

Jos koevapauteen sijoitetun epäillään 25 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla törkeästi rikkoneen velvollisuuksiaan eikä asiaa saada selvitettyksi välittömästi, Rikosseuraamuslaitoksen virkamies voi toimittaa koevapauteen sijoitetun vankilaan velvollisuuksien rikkomisen selvittämisen ja seuraamuksen määräämisen vaatimaksi ajaksi. Tämän momentin nojalla vankilaan toimitetun kohteluun vankilassa sovelletaan vankeuslakia.

27 §

Velvollisuuksien rikkomisen käsittely

Jos koevapauteen sijoitetun todetaan rikkoneen velvollisuuksiaan 25 a §:ssä tarkoitetulla tavalla, Rikosseuraamuslaitos päättää seuraamuksen määräämisestä.

Varoituksen antamisen yhteydessä koevapauteen sijoitetulle on ilmoitettava, mitä velvollisuuksien rikkomisen jatkamisesta saattaa seurata.

Jos koevapaus peruutetaan, koevapauteen sijoitettu on palautettava vankilaan suorittamaan peruutettua osaa koevapaudestaan. Jos koevapauteen sijoitettu syyllistyy rikokseen, noudatetaan lisäksi rikoslain 2 luvun 13 §:n 2 momenttia.

31 §

Voimakeinojen käyttö

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:n mukaisesti. Arvioitaessa hätävarjeluun puolustettavuutta on otettava huomioon virkamiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä sekä hätävarjeluun liioittelusta 4 luvun 4 §:n 2 momentissa ja 7 §:ssä.

31 a §

Varautuminen voimakeinojen käyttöön ja käytöstä varoittaminen

Jos on syytä epäillä, että virkatehtävää suoritettaessa kohdataan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla.

31 b §

Sitominen

Koevapauteen sijoitetun välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä, sylkemisen estävää suojaa käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä koevapauteen sijoitetun vankilaan toimittamisen turvaamiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä.

31 c §

Menettelysäännökset

Päihteettömyyden valvonta, velvollisuuksien rikkomisen selvittäminen, voimankäyttövälineen käyttö ja sitominen on kirjattava.

Koevapauteen sijoitetulle on ilmoitettava sitomisen peruste niin pian kuin se on mahdollista henkilön tila ja muut olosuhteet huomioon ottaen.

32 §

Päätösvalta

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää elinkautista vankeutta suorittavan vangin valvottuun koevapauteen sijoittamisesta. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää 21 §:n 1 momentissa tarkoitettusta luvasta olla tilapäisesti noudattamatta rangausajan suunnitelmaa, jos lupa koskee poistumista Suomen valtion alueelta.

Vankilan johtaja päättää muiden kuin 1 momentissa tarkoitettujen vankien valvottuun koevapauteen sijoittamisesta. Vankilan johtaja päättää myös 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua täytäntöönpanoon tulevan uuden rangaistuksen vaikutuksesta koevapauden täytäntöönpanon jatkamiseen sekä 25 §:ssä ja 25 a §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettua valvotun koevapauden peruuttamisesta kokonaan tai määräajaksi ja vankilaan palauttamisesta.

Vankiterveydenhuollon yksikön lääkäri päättää 4 §:ssä tarkoitettua lääkehoidon sekä muun hoidon ja tuen aloittamisesta, valvonnasta ja lopettamisesta. Kiireellisessä tapauksessa lääkehoidon voi tilapäisesti keskeyttää myös 20 §:ssä tarkoitettua sairaalassa tai erityissairaanhoidon yksikössä toimiva lääkäri. Tieto hoidon väliaikaisesta keskeyttämisestä välitetään viipymättä Vankiterveydenhuollon yksikön lääkärille, joka tekee lopullisen päätöksen lääkehoidosta.

Vankilan johtaja, yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja, työjärjestyksessä määrätty apulaisjohtaja tai rikosseuraamusesimies päättää 14 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelmasta, 16 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelman muuttamisesta, 19 §:ssä tarkoitettua verinäytteen ottamisesta, 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua luvasta olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaa, 23 §:ssä tarkoitettua suostumuksen peruuttamisen aiheuttamista seurauksista ja 25 a §:n 1 momentissa tarkoitettua huomautuksesta ja varoituksesta.

Täytäntöönpanopäällikkö tai työjärjestyksessä määrätty muu virkamies päättää rangaistusajan laskemisesta ja 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemisesta. Täytäntöönpanosta vastaava virkamies tai muu työjärjestyksessä määrätty täytäntöönpanoyksikön virkamies päättää 37 §:ssä tarkoitettua etsintäkuulutuksen antamisesta ja peruuttamisesta.

Rikosseuraamuslaitoksen virkamies päättää muusta 19 §:ssä tarkoitettua päihitteetömyyden valvonnasta kuin verinäytteen ottamisesta, 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua luvasta olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaa, 24 §:ssä tarkoitettua turvatarkastuksesta sekä turvatarkastuksessa löydettyjen esineiden ja aineiden pois ottamisesta, 22 §:n 2 momentissa ja 26 §:ssä tarkoitettua vankilaan toimittamisesta, 31 b §:ssä tarkoitettua sitomisesta sekä 33 §:ssä tarkoitettujen matkakustannusten korvaamisesta.

40 §

Muutoksenhaku

Valvottuun koevapauteen sijoitettu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

- 1) 2 §:ssä tarkoitettuun koevapauteen sijoittamista;
- 2) 14 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelmaa ja 16 §:ssä tarkoitettua rangaistusajan suunnitelman muuttamista;
- 3) 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvää velvollisuutta;
- 4) 22 §:n 3 momentissa tarkoitettua valvotun koevapauden peruuttamista;
- 5) 25 §:ssä tarkoitettua valvotun koevapauden peruuttamista;
- 6) 25 a §:ssä tarkoitettua huomautusta, varoitusta tai valvotun koevapauden peruuttamista taikka huomautuksen, varoituksen tai koevapauden peruuttamisen määräämättä jättämistä;
- 7) 28 §:ssä tarkoitettua rangaistusajaksi lukemista;
- 8) 33 §:ssä tarkoitettujen matkakustannusten korvaamista;
- 9) muuta kuin 1—8 kohdassa tarkoitettua tämän lain nojalla tehtyä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettua ratkaisua, jollei muutoksenhakua ole tämän lain 40 a §:n nojalla kielletty.

Muutoin oikaisuvaatimuksen ja valituksen käsittelyssä noudatetaan vankeuslain 20 luvun 3—9 §:ää.

40 a §

Muutoksenhakukielto

Valvottuun koevapauteen sijoitettu ei saa vaatia oikaisua eikä valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua lupaa olla tilapäisesti noudattamatta rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvää velvollisuutta.

41 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) lääkehoitoa koskevien määräysten noudattamisen valvonnasta;
- 2) apuvalvojan määräämiseen liittyvästä menettelystä;
- 3) turvatarkastuksesta ja sen kirjaamisesta;
- 4) koevapauteen sijoitetun päihitteettömyyden valvonnan kirjaamisesta;
- 5) valvotun koevapauden ehtojen rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta;
- 6) toiminnasta, joka voidaan hyväksyä 5 §:ssä tarkoitetuksi toiminnaksi;
- 7) voimankäyttövälineistä, sitomiseen käytettävistä välineistä ja voimankäyttövälineiden käytön ja sitomisen kirjaamisesta;
- 8) koevapauteen sijoitetulle aiheutuneiden matkakustannusten korvaamisesta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voi antaa tarkempia määräyksiä:

- 1) valvotun koevapauden valmistelusta;
- 2) menettelystä alaikäisen lapsen mielipiteen selvittämisessä;
- 3) 9 §:ssä tarkoitetuista tilanteista, joissa valvottuun koevapauteen sijoittaminen on ilmeisen tarpeetonta;
- 4) valvonnan suorittamisesta ja päihitteettömyyden valvonnassa noudatettavasta menettelystä;
- 5) toimintavelvollisuudesta poikkeamisen perusteista;
- 6) 28 §:n 2 momentissa tarkoitetuista pakottavista ja ennalta arvaamattomista tilanteista;
- 7) 39 §:ssä tarkoitettun ilmoituksen sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan 4 päivänä huhtikuuta 2022.

Helsingissä 22.12.2021

Tasavallan Presidentti

Sauli Niinistö

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson